

POMNIKI HISTORII

Posted on 18 kwietnia 2024

Pomniki historii

O pomnikach historii

Pomnik historii to jedna z pięciu form ochrony zabytków wymienionych w ustawie z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnym znaczeniu dla kultury. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia określa się cechy zabytku świadczące o jego szczególnej wartości, precyzyjnie wyznacza jego granice i zamieszcza schematyczną mapę z lokalizacją i granicami obiektu.

Pomniki historii, oprócz znaczenia dla polskiego dziedzictwa kulturowego, powinny wyróżniać się m.in. znaczeniem ponadregionalnym, dużymi wartościami historycznymi, naukowymi i artystycznymi, być utrwalone w świadomości społecznej i stanowić źródło inspiracji dla kolejnych pokoleń. Do tego prestiżowego grona mogą dołączać krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, dzieła architektury i budownictwa oraz ich zespoły, dzieła budownictwa obronnego, zabytki techniki, parki i ogrody, cmentarze, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź związane z działalnością wybitnych osobistości lub instytucji oraz zabytki archeologiczne. Inaczej mówiąc, lista pomników historii to najcenniejszy zasób dziedzictwa materialnego naszego kraju. Są to zabytki, z których możemy być dumni i które są wizytówką naszego dziedzictwa na arenie międzynarodowej. To właśnie z tej listy Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego wybiera obiekty zgłaszane do wpisu na Listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Uznanie danego zabytku za pomnik historii zaproponowano już w 1962 roku, w ustawie o ochronie dóbr kultury. Zgodnie z tym aktem prawnym, w ten sposób wyróżniony mógł zostać zabytek nieruchomy o szczególnej wartości dla kultury narodowej.

Na początku lat dziewięćdziesiątych ówczesni członkowie Rady Ochrony Zabytków, w składzie profesorów: Janusza Bogdanowskiego, Mariana Arszczyńskiego, Jerzego Łozińskiego, Adama Miłobędzkiego i Michała Kobusiewicza, opracowali listę 100 obiektów spełniających kryteria opracowane dla miejsc światowego dziedzictwa z uwzględnieniem aspektu historycznego związanego z dziejami Polski. Na tej podstawie przygotowano pierwszą listę i 8 września 1994 roku, ówczesny Prezydent RP, Lech Wałęsa wydał zarządzenia ustanawiające pierwsze w Polsce pomniki historii. Wpisy uporządkowano alfabetycznie, i tak na pierwszej pozycji pojawił się Biskupin. Kolejne pozycje to Jasna Góra w Częstochowie, zespół katedralny we Fromborku, XVII-wieczny zespół miejski w Gdańsku, katedra w Gnieźnie, Kazimierz Dolny, historyczny zespół miasta Krakowa, neolityczna kopalnia w Krzemionkach, zamek w Malborku, Ostrów Lednicki, Stare i Nowe Miasto w Toruniu, historyczny zespół miasta z traktem królewskim i Wilanowem w Warszawie, kopalnia soli w Wieliczce, zespół historycznego centrum Wrocławia oraz historyczny zespół miasta w Zamościu. W sumie 8 września 1994 roku pomnikami historii zostało 15 zabytków.

W ustawie z 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dodano, że pomnikiem historii może zostać nie tylko zabytek nieruchomy wpisany do rejestru, ale również park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury.

Rekordowym rokiem był 2017 roku, kiedy lista pomników historii poszerzyła się o 21 obiektów, co było związane z projektem „100 Pomników Historii na 100-lecie odzyskania niepodległości”.

Procedura

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Prezydent RP, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, uznaje za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury (art. 15.1). Minister składa taki wniosek po uzyskaniu opinii Rady

Ochrony Zabytków (art.15.2). Procedurę i kryteria wyboru pomników historii dookreśla dokument: *Kryteria i procedury uznawania obiektu za Pomnik Historii*, przyjęty i zarekomendowany do stosowania w 2005 r. przez Radę Ochrony Zabytków, który zawiera również wzór dokumentacji zgłoszenia.

Procedurę uznawania za pomnik historii prowadzi Narodowy Instytut Dziedzictwa w imieniu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Do NID spływają pisma wnioskowe i dokumentacje oraz opinie Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków dotyczące danych wniosków. NID poddaje zgłoszenia szczegółowej analizie formalnej i merytorycznej oraz wizytuje kandydujący zabytek w celu zapoznania się z jego obecnym stanem zachowania, sposobem utrzymania, użytkowania itp. Konkluzje w postaci opinii co do zasadności propozycji uznania obiektu za pomnik historii przekazywane są pod obrady działającej przy Ministrze Rady Ochrony Zabytków. Członkowie Rady podczas posiedzeń dyskutują nad poszczególnymi kandydaturami i głosują za lub przeciw udzieleniu im swojej rekomendacji. Po uzyskaniu rekomendacji Rady, Minister występuje do Prezydenta RP o uznanie danego zabytku za pomnik historii, natomiast NID opracowuje projekt rozporządzenia wraz z uzasadnieniem i załącznikiem graficznym, który przekazywany jest Kancelarii Prezydenta RP za pośrednictwem MKiDN. Jeśli wniosek Ministra uzyska akceptację, procedurę zamyka podpisaniem rozporządzenia przez Prezydenta RP i publikacją dokumentu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Do pobrania:

[Kryteria wyboru](#)

[Procedury wyboru](#)

[Wzór dokumentacji zgłoszenia](#)

Identyfikacja wizualna pomników historii

Pomniki historii posiadają własne logo wraz z Księgą Znaku. Logo we wszystkich dopuszczalnych wersjach wraz z Księgą Znaku jest własnością NID, który posiada prawa autorskie do jego wykorzystywania.

W celu wykorzystania znaku promocyjnego pomników historii należy każdorazowo uzyskać zgodę Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Logotyp zostanie udostępniony na pisemną prośbę właściciela obiektu, którą należy skierować na adres: promocja@nid.pl.

Logo powinno być stosowane przez właścicieli, zarządców i opiekunów pomników historii. Można je wykorzystać do oznaczenia obiektu w terenie oraz we wszelkich publikacjach tradycyjnych i internetowych mających na celu popularyzację zabytku o najwyższej randze w kraju. Znak graficzny ma za zadanie przybliżyć społeczeństwu pojęcie Pomnika Historii i wzmożyć zainteresowanie oznaczonymi tym znakiem obiektami.

Narodowy Instytut Dziedzictwa przekazuje bezpłatnie logo pomników historii, z zastrzeżeniem jego użytkowania zgodnie z Księgą Znaku (Logo manual), która określa warunki korzystania z logo, jego konstrukcję, pola ochrony, dopuszczalne wersje kolorystyczne jak również wzór tablic, służących do oznakowania obiektów uznanych przez Prezydenta RP za pomnik historii.

Mamy nadzieję, że przekazany Państwu znak graficzny okaże się przydatnym narzędziem w dobrym zarządzaniu najcenniejszymi dla polskiej kultury zabytkami.

Przypominamy, że użycie logo w celu oznaczenia pomnika historii w jego obszarze, musi mieć zgodę Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Aktualna lista pomników historii

Obecnie za pomniki historii uznano 133 zabytki.

Wszystkie obiekty opisane są na portalu zabytek.pl, gdzie dostępna jest również mapa pomników historii.

Poniżej prezentujemy listę w kolejności alfabetycznej.

1. [Białystok – zespół kościoła pw. Chrystusa Króla i św. Rocha](#)
2. [Biskupin – rezerwat archeologiczny](#)
3. [Bochnia – kopalnia soli](#)
4. [Bohoniki i Kruszyniany – meczety i mizary](#)
5. [Bóbrka – najstarsza kopalnia ropy naftowej](#)
6. [Brzeg – Zamek Piastów Śląskich z renesansową bramą i kaplicą zamkową pod wezwaniem św. Jadwigi – nekropolią Piastów](#)
7. [Chełmno – stare miasto](#)
8. [Ciechocinek – Zespół tężni i warzelni soli wraz z parkami Tężniowym i Zdrojowym](#)
9. [Czerwińsk nad Wisłą – dawne opactwo Kanoników Regularnych](#)
10. [Częstochowa – Jasna Góra, zespół klasztoru oo. Paulinów](#)
11. [Dobrzyca – zespół pałacowo-parkowy](#)
12. [Duszniki Zdrój – młyn papierniczy](#)
13. [Frombork – zespół katedralny](#)
14. [Gdańsk – miasto w zasięgu obwarowań z XVII wieku](#)
15. [Gdańsk – pole bitwy na Westerplatte](#)
16. [Gdańsk – Stocznia Gdańska, miejsce narodzin Solidarności](#)
17. [Gdańsk – Twierdza Wisłoujście](#)
18. [Gdańsk – Zespół pocystersko-katedralny w Gdańsku Oliwie](#)
19. [Gdynia – historyczny układ urbanistyczny śródmieścia](#)
20. [Gliwice – radiostacja](#)
21. [Gniezno – katedra pw. Wniebowzięcia NMP i św. Wojciecha](#)
22. [Gostyń – Głogówko zespół klasztorny Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri](#)
23. [Gościkowo-Paradyż – Pocysterski zespół klasztorny](#)
24. [Góra Św. Anny – komponowany krajobraz kulturowo-przyrodniczy](#)
25. [Grudziądz – Zespół zabytkowych spichlerzy wraz z panoramą od strony Wisły](#)
26. [Grunwald – Pole Bitwy](#)
27. [Jabłeczna – prawosławny klasztor św. Onufrego](#)
28. [Janów Podlaski – Stadnina koni](#)
29. [Jawor – kościół ewangelicko-augsburski pw. Ducha Świętego zwany kościołem Pokoju](#)
30. [Kalwaria Zebrzydowska – krajobrazowy zespół manierystycznego parku pielgrzymkowego](#)
31. [Kamieniec Żąbkowicki - zespół architektoniczno-krajobrazowy](#)
32. [Kamień Pomorski – zespół katedralny](#)
33. [Kanał Augustowski – droga wodna](#)
34. [Kanał Elbląski](#)
35. [Katowice – Gmach Województwa i Sejmu Śląskiego oraz zespół katedralny](#)
36. [Katowice – osiedle robotnicze Nikiszowiec](#)
37. [Kazimierz Dolny](#)
38. [Kielce – Dawny pałac biskupów i katedra](#)
39. [Klępsk – kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny](#)
40. [Kołbacz – założenie dawnego klasztoru cystersów](#)
41. [Koszuty – zespół dworsko-parkowy](#)
42. [Kotlina Jeleniogórska – pałace i parki krajobrazowe Kotliny Jeleniogórskiej](#)
43. [Kozłówka – zespół pałacowo-parkowy](#)
44. [Kórnik – zespół zamkowo-parkowy wraz z kościołem parafialnym – nekropolią właścicieli](#)
45. [Kraków - dzielnica Nowa Huta](#)
46. [Kraków – historyczny zespół miasta](#)
47. [Kraków – Kopiec Kościuszki z otoczeniem](#)
48. [Kraków - opactwo Cystersów w Mogile](#)
49. [Kraszczyn – zespół zamkowo-parkowy](#)
50. [Krzemionki k. Ostrowca Świętokrzyskiego – kopalnie krzemienia z okresu neolitu](#)
51. [Krzeszów – zespół dawnego opactwa cystersów](#)
52. [Kwidzyn – zespół katedralno-zamkowy](#)

53. [Łąd – zespół dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie nad Wartą](#)
54. [Legnickie Pole – pobenedyktynski zespół klasztorny](#)
55. [Leżajsk – zespół klasztorny oo. bernardynów](#)
56. [Lidzbark Warmiński – zamek biskupów warmińskich](#)
57. [Lubiń – zespół opactwa benedyktynów](#)
58. [Lublin – historyczny zespół architektoniczno-urbanistyczny](#)
59. [Lubostroń - zespół pałacowo-parkowy](#)
60. [Łañcut – zespół zamkowo-parkowy](#)
61. [Łęknica – Park Mużakowski, park w stylu krajobrazowym](#)
62. [Łódź – wielokulturowy krajobraz miasta przemysłowego](#)
63. [Łowicz – Bazylika Katedralna \(dawna Kolegiata Prymasowska\) pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny](#)
64. [Malbork – zespół zamku krzyżackiego](#)
65. [Małujowice – kościół parafialny pod wezwaniem św. Jakuba Apostoła](#)
66. [Międzyrzecz - zamek piastowski z zespołem dworsko-parkowym](#)
67. [Nieborów i Arkadia – zespół pałacowo ogrodowy i ogród sentymentalno-romantyczny](#)
68. [Nowy Wiśnicz – zespół architektoniczno-krajobrazowy](#)
69. [Nysa – zespół kościoła farnego pod wezwaniem św. Jakuba Starszego Apostoła i św. Agnieszki Dziewicy i Męczennicy](#)
70. [Obłęgorek – pałacyk Henryka Sienkiewicza wraz z zabytkowym parkiem i aleją lipową](#)
71. [Olesno – kościół odpustowy pod wezwaniem św. Anny](#)
72. [Olsztyn - zamek kapituły warmińskiej](#)
73. [Opatów - zespół kolegiaty pw. św. Marcina Biskupa](#)
74. [Orawka – kościół pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela](#)
75. [Ostrów Lednicki](#)
76. [Ozimek – żelazny łańcuchowy most wiszący na rzece Mała Panew](#)
77. [Paczków – zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji](#)
78. [Pelplin – zespół pocystersko-katedralny](#)
79. [Płock – Wzgórze Tumskie](#)
80. [Poznań – historyczny zespół miasta](#)
81. [Przemyśl – Twierdza Przemyśl](#)
82. [Przemyśl – zespół staromiejski](#)
83. [Pszczyna – zespół zamkowo-parkowy](#)
84. [Puławy – zespół pałacowo-parkowy](#)
85. [Pułtusk – kolegiata pod wezwaniem Zwiastowania Najświętszej Maryi Pannie](#)
86. [Raclawice – teren historycznej Bitwy Raclawickiej](#)
87. [Radom - zespół klasztorny Bernardynów](#)
88. [Radruż – zespół cerkiewny](#)
89. [Rogalin – zespół pałacowo-parkowy z obszarem dawnego majątku ziemskiego](#)
90. [Rokitno - Sanktuarium Matki Bożej Rokitniańskiej](#)
91. [Rydzyzna - założenie rezydencjonalno-urbanistyczne](#)
92. [Rytwiany – pokamedulski zespół klasztorny Pustelnia Złotego Lasu](#)
93. [Sandomierz – Historyczny zespół architektoniczno-krajobrazowy](#)
94. [Srebrna Góra – Twierdza Srebrnogórska, nowożytna warownia górską z XVIII wieku](#)
95. [Staniątki – opactwo św. Wojciecha Mniszek Benedyktynek](#)
96. [Stargard – zespół kościoła pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny Królowej Świata oraz średniowieczne mury obronne miasta](#)
97. [Stary Sącz – zespół staromiejski wraz z klasztorem Sióstr Klarysek](#)
98. [Stoczek Klasztorny - Sanktuarium Matki Pokoju](#)
99. [Strzegom – kościół pod wezwaniem św. św. Apostołów Piotra i Pawła](#)
100. [Strzelno – zespół dawnego klasztoru Norbertanek](#)
101. [Sulejów – zespół opactwa cystersów](#)
102. [Sulejówek - Milusin, zespół domu Marszałka Józefa Piłsudskiego](#)
103. [Supraśl - Klasztor Męski Zwiastowania Najświętszej Marii Panny](#)

104. [Świdnica – katedra pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika i św. Wacława Męczennika](#)
105. [Świdnica – zespół kościoła ewangelicko-augsburskiego pw. Świętej Trójcy](#)
106. [Święta Lipka – sanktuarium pielgrzymkowe](#)
107. [Święty Krzyż – pobenedyktynski zespół klasztorny oraz przedchrześcijańskie obwałowania kamienne na Łysej Górze](#)
108. [Szalowa – kościół parafialny św. Michała Archanioła](#)
109. [Tarnowskie Góry – podziemia zabytkowej kopalni rud srebronośnych oraz sztolni „Czarnego Pstrąga”](#)
110. [Toruń – Stare i Nowe Miasto](#)
111. [Trzebnica – zespół dawnego opactwa cysterek](#)
112. [Tum – zespół archikolegiaty pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny i św. Aleksego](#)
113. [Tykocin – historyczny zespół miasta](#)
114. [Tyniec – zespół opactwa benedyktynów](#)
115. [Ujazd – ruiny zamku Krzyżtopór](#)
116. [Wąchock – zespół opactwa cystersów](#)
117. [Warszawa - gmach dawnego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego](#)
118. [Warszawa – historyczny zespół miasta z Traktem Królewskim i Wilanowem](#)
119. [Warszawa – Zespół Stacji Filtrów Williama Lindleya](#)
120. [Warszawa – zespół zabytkowych cmentarzy wyznaniowych na Powązkach](#)
121. [Wieliczka – kopalnia soli](#)
122. [Wiślica – zespół kolegiaty pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Maryi Panny wraz z relikwiami kościoła pod wezwaniem św. Mikołaja oraz grodzisko](#)
123. [Włocławek – katedra pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny](#)
124. [Wrocław – zespół historycznego centrum](#)
125. [Wrocław – Hala Stulecia](#)
126. [Zabrze - zespół zabytkowych kopalni węgla kamiennego](#)
127. [Zamość – historyczny zespół miasta w zasięgu obwarowań XIX wieku](#)
128. [Ziębice – kościół parafialny pod wezwaniem św. Jerzego](#)
129. [Żagań – poaugustiański zespół klasztorny](#)
130. [Żórawina – kościół pod wezwaniem Trójcy Świętej wraz z dziełem budownictwa obronnego](#)
131. [Żyrardów – XIX-wieczna Osada Fabryczna](#)
132. [Trzebiechów - dawne sanatorium](#)
133. [Wałbrzych - zespół zamkowo-parkowy Książ](#)

Kontakt

Sekcja Pomników Historii
tel. +48 22 551 56 67
e-mail: nid@nid.pl

Do pobrania

[Mapa pomników historii w formacie pdf](#)

P O M N I K H I S T O R I I

[pomniki historii - obiekty](#)

[pomniki historii - mapa interaktywna](#)

[Powrót](#)

Aktualności

133. pomnik historii – Wałbrzych – zespół zamkowo-parkowy Książ

sie 11, 2025

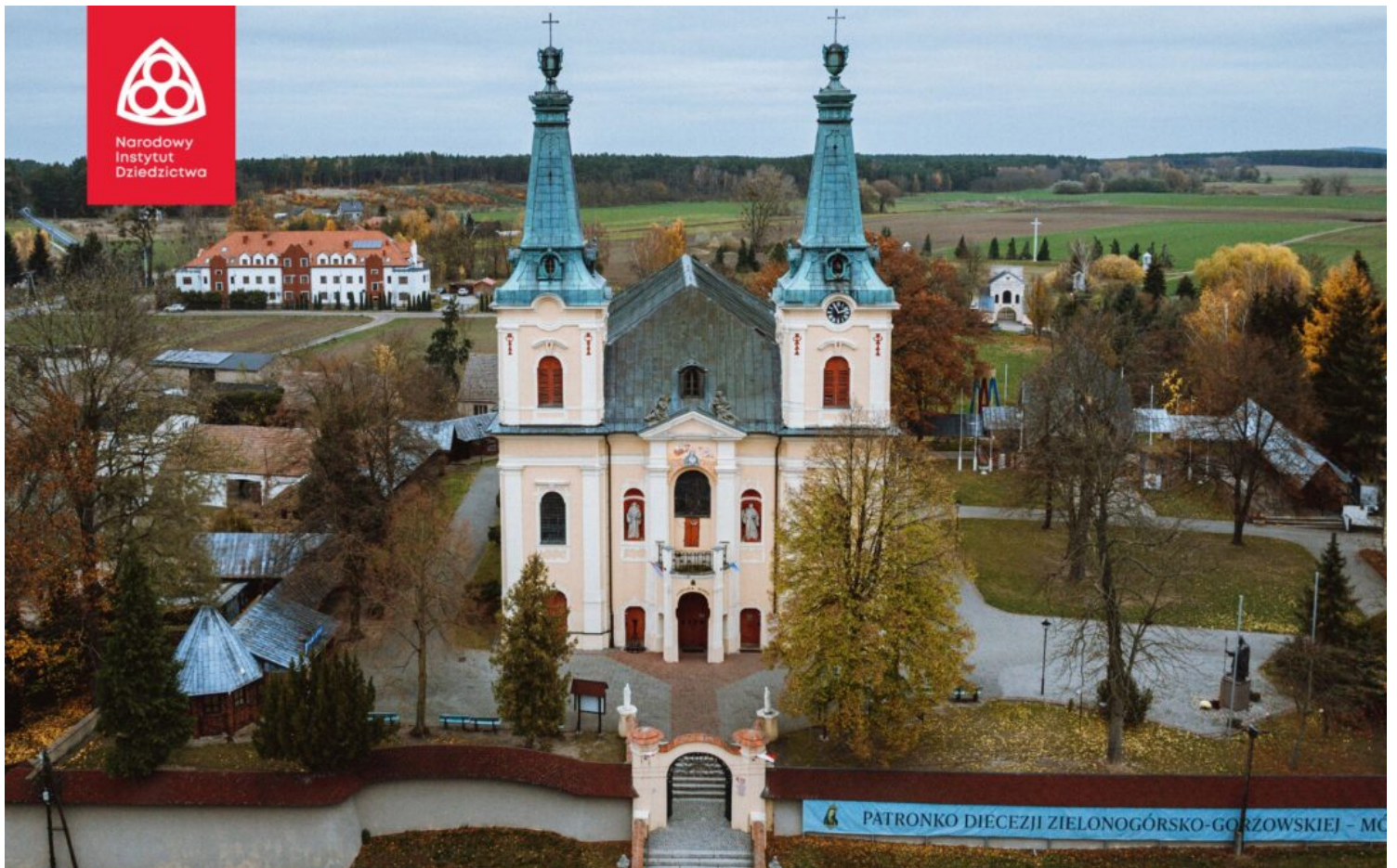
Zespół zamkowo-parkowy Książ to jeden z niewielu kompletnie zachowanych na terenie Polski zespołów rezydencjonalnych, który powstał i przekształcał...

Dawne sanatorium w Trzebiechowie zostało 132. pomnikiem historii

sie 7, 2025

Dawne sanatorium w Trzebiechowie jest jedynym w Polsce obiektem, którego wnętrza i wyposażenie zaprojektował Henry van de Velde – jeden z...

131. pomnik historii – Sanktuarium Matki Bożej Rokitniańskiej w Rokitnie

lis 28, 2024

Sanktuarium Matki Bożej Rokitniańskiej zostało uznane za pomnik historii na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 20...

Międzyrzecz – zamek piastowski z zespołem dworsko-parkowym 130. pomnikiem historii

lis 19, 2024

Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zamek piastowski z zespołem...

[12345»](#)

□

Logotypy NID

Pobierz znaki promocyjne
Narodowego Instytutu Dziedzictwa

□

Księgarnia NID

Sprawdź nasze produkty w księgarni. Zamawiaj bez wychodzenia z domu już teraz!

Zabytek.pl

Serwis Narodowego Instytutu Dziedzictwa, który w nowoczesny i kompleksowy sposób udostępnia informacje o polskich zabytkach!